
Przygoda z książką w klasach IV-VI szkoły podstawowej. Scenariusz szkolenia dla nauczycieli języka polskiego

Autor: Marlena Derlukiewicz

Czas: 4 godziny dydaktyczne

Cele szkolenia:

Doskonalenie umiejętności nauczycieli języka polskiego w rozwijaniu kompetencji czytelniczych uczniów II etapu edukacyjnego oraz upowszechnianiu czytelnictwa wśród dzieci poprzez:

- prezentację metod, technik i ćwiczeń sprzyjających doskonaleniu kompetencji czytelniczych uczniów,
- wymianę doświadczeń w zakresie rozwijania kompetencji czytelniczych uczniów i upowszechniania czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży.

Metody pracy: dyskusja, wykład z prezentacją.

Formy pracy: indywidualna, zespołowa.

Materiały dydaktyczne:

- Prezentacja multimedialna *Przygoda z książką w klasach IV-VI szkoły podstawowej*.
- Materiał pomocniczy nr 1 – badania Biblioteki Narodowej na temat czytelnictwa w Polsce (raport z 23 stycznia 2015 r.).
- Materiał pomocniczy nr 2 – doskonalenie techniki czytania.
- Materiał pomocniczy nr 3 – scenariusz lekcji poprzedzającej omawianie lektury „Władca Lewawu” Doroty Terakowskiej.

Przebieg zajęć:

1. Przedstawienie celów szkolenia. (slajdy 2-3)
2. Przedstawienie treści omawianych na szkoleniu w formie rozsypanki literowej. (slajd 4)
 - MYTEDO
 - ELURKYT
 - TCAIZYNE
 - JOMYTAWCA

Rozwiązanie: metody, lektury, czytanie, motywacja.

3. Przedstawienie informacji na temat poziomu czytelnictwa w Polsce na podstawie badań Biblioteki Narodowej (raport z 23 stycznia 2015 r.) i Instytutu Badań Edukacyjnych

(Dydaktyka literatury i języka polskiego w gimnazjum w świetle nowej podstawy programowej. Raport z badań) – rozdanie uczestnikom **Materiału pomocniczego nr 1.** (slajdy 5-11)

4. Przeprowadzenie ćwiczenia metodą trójkąta. Nauczyciele w grupach zastanawiają się, co jest przyczyną (źródłem) niechęci uczniów do czytania (swoje propozycje zapisują po lewej stronie trójkąta) i w jaki sposób można ten problem rozwiązać (zapisy po prawej stronie trójkąta). (slajdy 12-13)
5. Prezentacja efektów prac grup.
6. Wyeksponowanie jednej z głównych przyczyn niechęci do czytania, czyli problemów uczniów z techniką czytania. Zaprezentowanie **slajdu 15**. Slajd przedstawia wyniki badań poziomu czytania przeprowadzonych przez autorkę scenariusza na uczniach II klasy Szkoły Podstawowej nr 29 w Olsztynie. Szkoła ta od kilku lat osiąga 9 stanin na sprawdzianie po szkole podstawowej. (slajdy 14-15)
7. Przegląd najbardziej efektywnych sposobów doskonalenia techniki czytania (pomysł prof. Marty Bogdanowicz czytania chórem i głośno oraz czytanie w parach (duolog reading). Wykorzystanie **Materiału pomocniczego nr 2.** (slajdy 16-21)
8. Wyeksponowanie kolejnej przyczyny niechęci do czytania, czyli niskiej płynności słownej, co skutkuje ubogim słownictwem. I stąd tak wielkie problemy w odbiorze tekstu, nie tylko w edukacji polonistycznej, ale i każdej innej. Wykonanie z nauczycielami różnego rodzaju ćwiczeń, niektóre z nich można zaproponować w formie konkursów. (slajdy 22-30)
9. Wskazanie trzeciej przyczyny niechęci do czytania – źle dobrane lektury, nieuwzględnienie zainteresowań uczniów, pozbawienie ich możliwości wyboru. (slajd 31)
10. Ćwiczenie w formie burzy mózgu (slajd 32). Nauczyciele na karteczkach zapisują, czym się kierują, wybierając lektury. Prowadzący porządkuje przyklejone na tablicy kartki i dokonuje podsumowania. Może też wykorzystać **slajdy 33-40**.
11. Stymulowanie motywacji ucznia do czytania (i nie tylko). Podsumowanie ćwiczeń, zaprezentowanych technik, działań i wypowiedzi uczestników. Odwołanie się do najnowszych ustaleń z zakresu neurodydaktyki. (slajdy 41-44)
12. Działania pozalekcyjne zachęcające uczniów do czytania. Ćwiczenia z wykorzystaniem metody open space. Po wykonaniu zadania i prezentacji efektów pracy grup prowadzący

prezentuje na **slajdach 45-53** doświadczenia różnych instytucji w zakresie motywowania do czytania.

13. Zanim zaczniesz czytać lekturę. Prowadzący przedstawia propozycję lekcji poprzedzającej lekturę powieści Doroty Terakowskiej „Władca Lewawu” – **Materiał pomocniczy nr 3.** (slajdy 54-59)
14. Propozycje lektur – zebranie doświadczeń nauczycieli. Stworzenie katalogu książek, które są chętnie czytane przez uczniów i których omawianie się sprawdza. (slajd 60)
15. Rozwijające kreatywność zabawy z lekturą. (slajdy 61-63)
16. Podsumowanie szkolenia.

Materiał pomocniczy nr 1 – badania Biblioteki Narodowej na temat czytelnictwa w Polsce (raport z 23 stycznia 2015 r.)

Od 1992 r. co dwa lata Biblioteka Narodowa przeprowadza badania czytelnictwa. Najnowszy raport pochodzi z 23.01.2015 r. Co z niego wynika? Otóż **41,7% Polaków oświadczyło, że w 2014 roku przeczytało przynajmniej jedną książkę**. To o 2,5% więcej, niż dwa lata wcześniej. Do 12,3% wzrósł odsetek czytających od 3 do 6 książek (2012 r. – 10,8), a więcej niż 7 książek – 11,3% (2012 r. – 11,1%). Powiększyło się grono osób, które kupują książki – z 29,6% do 40%. Mimo że na szczęście udało się zahamować gwałtowny spadek czytelnictwa z lat 2006-2008 to ciągle według statystyk w rankingach czytelnictwa w krajach Unii Europejskiej Polska zajmuje jedno z ostatnich miejsc, w większości krajów europejskich czytelnictwo przekracza 50-procentowy próg, a w Czechach osiąga rekordowe 86 procent.

Kto w Polsce czyta najczęściej? Osoby między 15 a 19 rokiem życia (71%) oraz uczniowie i studenci (73%) – w obu tych grupach najliczniej występują czytelnicy regularni i intensywni. Po książki sięga aż 80% dzieci matek z wykształceniem wyższym, z czego aż 32% należy do czytelników intensywnych. Ponadto – osoby zadowolone ze swojej sytuacji materialnej (54%) oraz mieszkańcy miast powyżej 100 tys. mieszkańców (ponad 50%). Najmniej natomiast czytają osoby powyżej 60 roku życia (34%), mieszkańcy wsi (34%), rodziny o dochodzie mniejszym niż 2 tys. zł (30%) oraz emerytowani rolnicy (14%).

Niestety spadek czytelnictwa wśród młodzieży, a więc tej części społeczeństwa, która z faktu realizacji obowiązku szkolnego teoretycznie powinna czytać najczęściej mocno niepokoi. **Aż 29 proc. młodych osób nie przeczytało w zeszłym roku ani jednej książki**. Z kolei **19 milionów Polaków (od 15. roku życia) nie przeczytało nawet fragmentu książki, a ponad 6,2 miliona Polaków (19 proc. badanych) znajduje się poza kulturą pisma**. To znaczy, że w ciągu roku nie przeczytali żadnej książki ani też żadnego tekstu publicystycznego (z prasy papierowej bądź internetowej). **16,4 proc. badanych, czyli prawie 5,4 mln Polaków, nie ma w domu ani jednej książki**. Większość Polaków deklaruje, że ma w domu kilkadziesiąt książek, które mieszczą się na trzech standardowych półkach. **Tylko 2 proc. może się pochwalić księgozbiorem liczącym więcej niż 500 pozycji**.

Na drugim biegunie znajduje się **17 proc. Polaków (5,5 mln)**. To tzw. omniczytelnicy, którzy zadeklarowali nie tylko comiesięczną lekturę dłuższego tekstu, przynajmniej jedną w roku lekturę książek i gazety, ale jeszcze tę ostatnią czytują w obu formach - papierowej i internetowej.

W najnowszej edycji badania po raz pierwszy zapytano nie tylko o książki papierowe, ale też o e-booki i audiobooki. Posiadanie ich w swoich zbiorach zadeklarowało 8 proc. badanych. Coraz bardziej popularne stają się zwłaszcza audiobooki, po które sięgnął przynajmniej raz w życiu już co piąty Polak (w 2012 r. słuchaczy audiobooków było tylko 6 proc.). Z e-bookami miał do czynienia co ósmy (w 2012 r. – 7 proc.).

Co jeszcze wynika z badań. Na przykład to że regularni czytelnicy książek mają przeważnie regularnych czytelników w rodzinie, zaś osoby nieczytające w 84 proc. dzielą ten brak nawyku lektury z najbliższymi. Wymiernym sukcesem może się też pochwalić akcja *Cała Polska czyta dzieciom*, ponieważ **53 proc. absolwentów gimnazjum deklaruje, że w dzieciństwie często czytali im rodzice**. Ci, którzy chodzili do szkoły przed reformą edukacyjną (kończyli ośmioklasową szkołę) na taki luksus mogli liczyć rzadziej (36 proc.).

Na podstawie: Izabela Koryś, Dominika Michalak, Roman Chymkowski, [*Stan czytelnictwa w Polsce w 2014 roku*](#), Bibliotek Narodowa 2015.

Material pomocniczy nr 2 – doskonalenie techniki czytania

Uczniowie klas IV-VI z problemami w czytaniu zazwyczaj opanowali podstawy dekodowania, potrafią przeczytać większość wyrazów znanych im oraz nieznanymi, jednak robią to powoli, z wysiłkiem. Brak im automatyzmu, który cechuje sprawne czytanie i który pozwala skupić się w pełni na znaczeniu tego, co się czyta. Niechęć takich uczniów do czytania często bierze się stąd, że po prostu jest to dla nich mozolna praca. Nie rozumieją tego, co czytają. Nie tylko dlatego, że nie znają znaczenia wielu wyrazów. Pierwotny problem polega na tym, że muszą całą swoją uwagę skoncentrować na odczytaniu poszczególnych słów, co trudno pogodzić ze zrozumieniem tekstu. Tym bardziej, że wolne czytanie sprawia, że zanim dojdą do końca zdania zapominają, co było na początku. Poprawność i tempo czytania ma ścisły związek z rozumieniem tekstów.

Jak można im pomóc?

Krok pierwszy

Przeprowadzenie badania poziomu głośnego czytania, na przykład metodą Karola Laucha.

Test jest testem indywidualnym, jednonumitowym. Badany uczeń czyta go głośno przez jedną minutę w obecności wyłącznie nauczyciela. Z końcem roku szkolnego w ciągu jednej minuty uczeń powinien przeczytać:

KLASA	LICZBA WYRAZÓW
I	22
II	48
III	76
IV	88
V	99
VI	108

O trudnościach w czytaniu mówimy wtedy, gdy tempo czytania jest niższe o jedną do dwóch klas w stosunku do klasy, do której uczeń uczęszcza.

Krok drugi

Rozpoznanie zainteresowań ucznia objętego pomocą za pomocą techniki niedokończonych zdań.

Uczeń kończy zdania, np.

1. Moją największą pasją jest
2. Jestem kibicem sportowym, najbardziej kibicuję
3. Najchętniej czytam teksty o
4. Moją ulubioną książką jest
5. Mój ulubiony zespół muzyczny/piosenkarz/piosenkarka to
6. Gdy mam wolny czas, to

Krok trzeci

Przygotowanie dla ucznia tekstów o tematyce, która go interesuje.

Krok czwarty

Praca techniką duolog reading (opis metody znajduje się w załączniku do materiału pomocniczego nr 2), czyli czytanie w parach, z powtórzeniami. Uczeń powinien czytać tekst głośno z pomocą korepetytora (osoby dobrze czytającej). Kiedy dojdą do końca tekstu, zaczynają od początku (2-3 powtórzenia). Badania przeprowadzone przez amerykańską agencję National Reading Panel potwierdzają niezwykłą skuteczność metody. Podnosi się zarówno poprawność i tempo rozpoznawania wyrazów, jak i rozumienie tekstów.

Załącznik do materiału pomocniczego nr 2

Duolog reading Metoda kształcenia czytania w parach

Wybór materiału

Niech uczeń wybierze materiał do czytania, który go bardzo interesuje. Stopień trudności powinien przewyższać umiejętności ucznia, nie przewyższając umiejętności korepetytora.

Wspólne czytanie

Trzeba wspierać ucznia, odczytując z nim i głośno wszystkie słowa. Tempo czytania korepetytora powinno być dostosowane do tempa czytania ucznia. Uczeń musi przeczytać każde słowo.

Poprawianie błędów

Jeśli uczeń przeczyta jakieś słowo nieprawidłowo, trzeba przeczytać je właściwie (nie należy dawać wskazówek, jak je wymawiać, ponieważ przerywa to ciągłość czytania). Uczeń musi je poprawnie powtórzyć i kontynuuje się czytanie. Zawsze trzeba poprawiać błędy tylko w ten sposób.

Odczekanie chwili

Nie należy jednak spieszyć się i od razu poprawiać złą wymowę ucznia. Można chwilę poczekać, dając uczniowi cztery sekundy. Jeśli sam się poprawi w tym czasie, nie ma potrzeby interweniować. Jednak w przypadku ucznia, który spieszy się z czytaniem, trzeba zrobić krótszą przerwę, a niekiedy wstrzymać jego czytanie i wskazać mu w tekście słowo błędnie przeczytane.

Ustalenie sygnału, że chce się czytać samemu

Należy ustalić sygnał, za którego pomocą uczeń może poinformować korepetytora, że chce przerwać wspólne czytanie i przeczytać sam łatwiejszą partię tekstu. Takim sygnałem może być zapukanie, jakiś inny znak albo uściśnięcie ręki. Na ten sygnał korepetytor musi momentalnie przestać czytać razem z uczniem.

Powrót do wspólnego czytania

Wcześniej czy później uczeń, czytając samodzielnie, popełni błąd, którego sam nie poprawi w ciągu czterech sekund. Należy wtedy ten błąd poprawić (w sposób wskazany wyżej) oraz zacząć znowu czytać razem z uczniem.

Kontynuacja

W ten sposób należy kontynuować pracę, przechodząc od wspólnego czytania do samodzielnego czytania ucznia i zapewnić mu dokładnie tyle pomocy, ile w danym momencie potrzebuje. Wspólne czytanie będzie nadal wskazane przy czytaniu coraz trudniejszych książek.

Pochwały

Należy chwalić ucznia za dobre przeczytanie trudnych słów, sygnalizowanie chęci czytania samemu, poprawne czytanie samemu przez dłuższy czas, poprawne przeczytanie wszystkich słów w zdaniu oraz poprawianie własnych błędów. Dobrze jest używać zróżnicowanych słów i zwrotów w pochwałach i okazywać zadowolenie z pracy ucznia.

Powtórzenie

Trzeba rozmawiać z uczniem o czytanej książce. Spytać, dlaczego jest ona interesująca, omawiać znaczenie trudnych słów. Pytać o myśli przewodnie zawarte w książce i o kolejność ich przedstawiania.

Źródło: *Nauczanie w praktyce*, red. A. Janowski, CODN, Warszawa 2009, t. 1, s. 101-102

Materiał pomocniczy nr 3 – scenariusz lekcji poprzedzającej omawianie lektury „Władca Lewawu” Doroty Terakowskiej

Cykl lekcji z lekturą – „Władca Lewawu” Doroty Terakowskiej (fragment)¹

Cele lekcji

Uczeń:

- sprawnie czyta tekst na głos i po cichu
- czytając głośno, wyraziście, przekazuje intencję tekstu, właściwie akcentuje wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację
- określa temat tekstu
- identyfikuje nadawcę (narratora) wypowiedzi
- wyszukuje w tekście informacje
- wyraża swój stosunek do postaci
- charakteryzuje i ocenia bohaterów
- omawia akcję i wydarzenia
- nazywa swoje reakcje czytelnicze
- wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście
- odróżnia realizm od fantastyki
- identyfikuje baśń i legendę
- tworzy opowiadanie twórcze
- sporządza plan odtwórczy wypowiedzi
- konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami
- tworzy spójny tekst na temat poruszany na zajęciach
- tworzy notatkę
- odczytuje wartości pozytywne wpisane w teksty kultury.

Metody i techniki nauczania

pogadanka, mapa mentalna, dyskusja, burza mózgów, ćwiczenia rozwijające percepcje oraz myślenie dywergencyjne i konwergencyjne, praca indywidualna, w parach i zespołowa

Środki dydaktyczne

- „Władca Lewawu” Doroty Terakowskiej
- karta pracy nr 1 i 2

Pojęcia i terminy

narrator, realizm, fantastyka, notatka,

¹ M. Derlukiewicz, T. Kosyra-Cieślak, M. Olędzka, *O to chodzi! Dla nauczycieli. Scenariusze lekcji. Karty pracy*, wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR, Warszawa 2014, s. 39-40.

Uwagi dotyczące realizacji lekcji

Scenariusz składa się z pięciu lekcji. Po zrealizowaniu pierwszej lekcji nauczyciel powinien zrobić przynajmniej dwutygodniową przerwę, w trakcie której uczniowie mają czas na przeczytanie lektury. Pierwszy temat obejmuje jedną jednostkę lekcyjną, drugi dwie, trzeci-również dwie.

Nauczyciel już na początku roku szkolnego **uzgadnia** z uczniami listę lektur do omówienia w roku szkolnym. Słowo „uzgadnia” zostało wyróżnione celowo, bo jeżeli chcemy, by uczniowie czytali, należy stwarzać jak najwięcej sytuacji dydaktycznych, kiedy to uczeń może wybierać.

Młodym ludziom potrzebne są drogowskazy, czytelny, ale też atrakcyjnie podany przekaz, co jest dobre, co złe, co uczciwe, co nieuczciwe, jak żyć mądrze i w zgodzie z własnym sumieniem. Uczenie o wartościach to nie tylko wymóg zapisany w nowej podstawie programowej. To swego rodzaju obowiązek, szczególnie obecnie, gdy powszechnym zjawiskiem obserwowanym w mediach jest deprecjonowanie autorytetów.

Pierwsze zajęcia mają na celu zmotywować wszystkich uczniów do przeczytania książki Doroty Terakowskiej „Władca Lewawu”.

Lekcja 1.

Temat: Zanim zaczniemy czytać lekturę.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie (5 minut)

1. Nauczyciel informuje uczniów, że za dwa tygodnie zaczną omawiać nową lekturę. Ponieważ główny bohater rozwiązuje ważną dla siebie zagadkę, tytuł powieści również został zaszyfrowany.
2. Uczniowie mają za zadanie rozszyfrować zagadkę – odgadnąć tytuł lektury. Nauczyciel zapisuje na tablicy drukowanymi literami tytuł pisany wspak:

ACDAŁW UWAWEL

II. Część zasadnicza (35 minut)

1. Uczniowie rozwiązują krzyżówkę związaną z miejscem, w którym rozgrywają się wydarzenia opisane w powieści. Karta pracy nr 1.
2. Nauczyciel informuje uczniów, że pisownia wyrazów wspak odgrywa ważną rolę w powieści. Jaką? Uczniowie się dowiedzą, gdy przeczytają lekturę.
3. Nauczyciel prezentuje uczniom kilka ilustracji z książki (ksero lub skany). Na tej podstawie uczniowie próbują określić jej tematykę.

-
4. Nauczyciel odczytuje fragment powieści, w którym główny bohater – Bartek mówi:

– Ale ja przecież muszę to wszystko zrozumieć. Ta zagadka musi być rozwiązana! Dotrę do odpowiedzi na te wszystkie pytania! Kto rządzi Lewawem? Kim jest Nienazwany? Co się stało z Ketrabem? Dlaczego akurat mnie Pajęczaki nie gryzą?

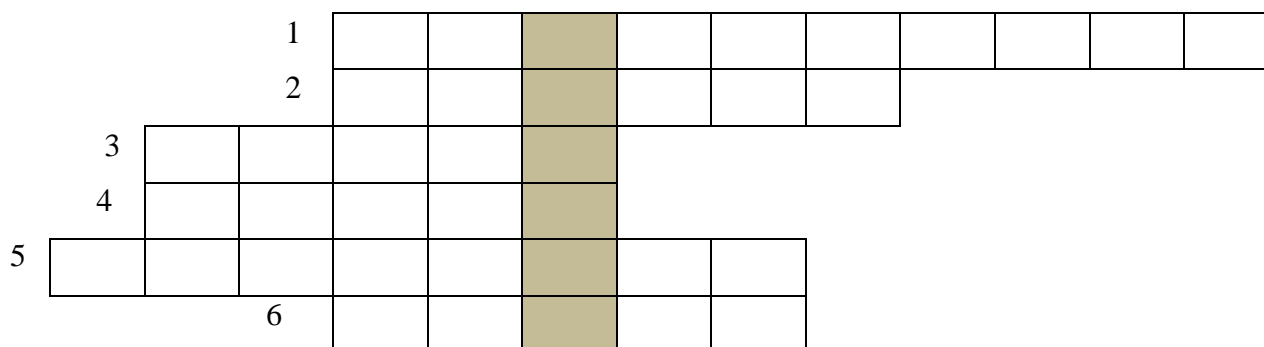
5. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Uczniowie w zespołach układają opowiadanie twórcze o Bartku, Lewawie, Ketrabie i Nieznajomym. W wymyślonej przez uczniów historii muszą pojawić się wyjaśnienia na postawione w cytacie pytania.
6. Uczniowie prezentują efekty pracy grupy.

III. Zamknięcie lekcji (5 minut)

1. Nauczyciel pyta uczniów, czy wykonane na lekcjach ćwiczenia zachęciły ich do przeczytania książki? Uczniowie odpowiadają, uzasadniając swoje stanowisko.
2. Każdy uczeń otrzymuje kartę pracy nr 2. W trakcie lektury powieści odpowiadają na pytania lub wpisują numery stron, na których te odpowiedzi się pojawiają.

Karta pracy nr 1

Rozwiąż krzyżówkę. Litery w wyróżnionych kratkach czytane pionowo i wspak utworzą nazwy miast, w których rozgrywa się akcja powieści *Władca Lewawu*.

Legenda:

1. Budynek o charakterze handlowym, znany już w średniowieczu.
2. Imię autorki powieści *Władca Lewawu*.
3. Najdłuższa rzeka Polski.
4. Walczył z nim Szewczyk Dratewka.
5. ... Mariacki, ... św. Wojciecha.
6. Siedziba polskich królów do XVI wieku.

Źródło scenariusza z załącznikami: M. Derlukiewicz, T. Kosyra-Cieślak, M. Olędzka, *O to chodzi! Dla nauczycieli. Scenariusze lekcji. Karty pracy*, wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR, Warszawa 2014, s. 39-40.

Karta pracy nr 2.

W trakcie lektury „Władcy Lewawu” odpowiedz na poniższe pytania. Zapisz numery stron w książce, na których znajdują się odpowiedzi.

1. Gdzie mieszkał i jakie miejsca odwiedzał Bartek w Krakowie i w Lewawie?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Dlaczego Bartek często uciekał z domu dziecka?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Jak Bartek wyglądał?

.....
.....
.....
.....
.....

4. Kim byli i czym się zajmowali członkowie Rady Mędrców?

.....
.....
.....
.....
.....

5. Kim był Nienazwany?

.....

.....

.....

.....

.....

6. Ile lat miał Ketrab, gdy został porwany przez Pajęczaki? Kim byli jego rodzice?

.....

.....

.....

.....

.....

7. Dlaczego Allianie nie walczyli z Pajęczakami?

.....

.....

.....

.....

.....

8. W jaki sposób Bartek pokonał Pajęczaki?

.....

.....

.....

.....

.....

Źródło scenariusza z załącznikami: M. Derlukiewicz, T. Kosyra-Cieślak, M. Olędzka, *O to chodzi! Dla nauczycieli. Scenariusze lekcji. Karty pracy*, wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR, Warszawa 2014, s. 39-40.